Manifest

der

Kommunistischen Partei.

Veröffentlicht im Februar 1848.

Proletarier aller Länder vereinigt euch

London.

Gedruckt in der Office der „Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter"
von J. E. Burghard.
46, Liverpool Street, Bishopsgate.

שער המהדורה המקורית הראשונה של "המניפסט הקומוניסטי".

המניפסט הקומוניסטי במבחן הזמן

מבוא: אריק הובסבאום

עריכה: בנימין כהן

הוצאת הקיבוץ המאוחד

הערות

1. לאסאל ראה את עצמו תמיד כתלמידו של מארקס, וכתלמידו תמך יתדותיו ב"מניפסט" – אבל בתעמולתו הציבורית בשנים 1862–1864 לא חרג מתחום הדרישות לקואופרציה יצרנית הנתמכת על־ידי אשראי של המדינה (הערת אנגלס).
2. בשולי התרגום הרוסי של הקדמה זו (ג'נווה 1900) העיר ג. פלכאנוב: "זוהי טעות, או נכון יותר, פליטת קולמוס, כיוון שאנגלס ידע כי התרגום הרוסי נעשה על־ידי".

קארל מארקס, פרידריך אנגלס / מניפסט של המפלגה הקומוניסטית

נתפרסם בפברואר 1848
פרולטארים של כל הארצות התאחדו
לונדון – נדפס בלשכה של "חברת ההשכלה לפועלים"

רוח בלהות מהלכת על־פני אירופה – רוח הבלהות של הקומוניזם. כל המעצמות של אירופה הישנה חברו יחדיו למלחמת־מצווה עד חורמה ברוח־הבלהות הזאת – האפיפיור והצאר, מֶטֶרְנִיך וגיזו, רדיקאלים צרפתים ושוטרים גרמנים.

אי מפלגת אופוזיציה אשר מתנגדיה השליטים לא הלעיזו עליה כי קומוניסטית היא; אי מפלגת־אופוזיציה שלא חזרה והטיחה את אשמת הקלון של הקומוניזם באנשי־אופוזיציה מתקדמים ממנה או במתנגדיה הריאקציוניים?

שני דברים משתמעים מעובדה זו:

כל מעצמות־אירופה כבר רואות את הקומוניזם בחזקת מעצמה.

כבר הגיעה השעה שהקומוניסטים יגוללו קבל העולם כולו את אורח־השקפותיהם, מטרותיהם, מגמותיהם, וכנגד סיפורי־הבדים על רוח־הבלהות של הקומוניזם יעמידו מניפסט של המפלגה עצמה.

לתכלית זו התכנסו בלונדון קומוניסטים בני לאומים שונים והעלו על הכתב את המניפסט הבא, אשר יפורסם באנגלית, צרפתית, גרמנית, איטלקית, פלמית ודנית.

בורגנים ופרולטארים

דברי־ימיה של כל חברה עד כה הם דברי־הימים של מלחמת־מעמדות.

בן־חורין ועבד, פאטריצי ופלבאי, בארון וצמית, אומן ושוליה, בקיצור מדכאים ומדוכאים ניצבו זה מול זה בניגוד מתמיד, ניהלו מאבק בלתי פוסק, עתים נסתר, עתים גלוי, מאבק שנסתיים כל פעם בשינוי המהפכני של כל החברה כולה או בשקיעתם המשותפת של כל המעמדות הנאבקים.

בתקופות קודמות של ההיסטוריה מוצאים אנו כמעט בכל מקום התפלגות גמורה של החברה למעמדות שונים, דירוג רבגוני של עמדות חברתיות. ברומא העתיקה מוצאים אנו פטריצים, אבירים, פלבאים, עבדים; בימי־הביניים – אדונים, פאודאלים, ואסאלים, אומנים, שוליות, צמיתים, ונוסף על כך שוב דירוגים מיוחדים כמעט בכל אחד מן המעמדות האלה.

החברה הבורגנית המודרנית, אשר קמה ונהייתה מתוך שקיעתה של החברה הפאודאלית, לא ביטלה את הניגודים המעמדיים. היא אך העלתה מעמדות חדשים, תנאי־דיכוי חדשים, צורות מאבק חדשות, במקום הישנים.

אולם תקופתנו, תקופתה של הבורגנות, מצטיינת בכך שעשתה את ניגודי־המעמדות פשוטים יותר. החברה כולה מתפלגת והולכת לשני מחנות־אויבים גדולים, לשני מעמדות גדולים, הניצבים במישרים זה כנגד זה: בורגנות ופרולטריון.

מקרב הצמיתים של ימי־הביניים באו תושבי־הפרברים של הערים הראשונות; מתוך תושבי־פרברים אלה התפתחו יסודותיה הראשונים של הבורגנות.

גילוי אמריקה והקפת אפריקה בדרכי־ים יצרו כר־פעולה חדש לבורגנות העולה. ישובה של אמריקה, הקולוניות, סחר־החליפין עם השוק של הודו המזרחית ושל סין, אמצעי־החליפין והסחורות בכלל, נתנו למסחר, לספנות, לתעשיה תנופה שלא נודעה כמותה, ומתוך כך חוללו התפתחות מהירה של היסוד המהפכני אשר בקרב החברה הפאודאלית המתפוררת.

השיטה הפאודאלית או שיטת הגילדות בייצור התעשייתי, לא היה בה עוד כדי לספק את הביקוש המתרבה עם התהוות השווקים החדשים. המאנופקטורה ירשה את מקומה. מעמד־הביניים התעשייתי דחק את רגליהם של אומני־הגילדות, חלוקת־העבודה בין הקורפוראציות השונות נתבטלה מפני חלוקת־העבודה בכל בית־מלאכה נפרד.

אף השווקים המשיכו להתרחב בלי־הרף. בלי־הרף גדל הביקוש. גם המנופקטורה לא היה די בה עוד. עתה חוללו הקיטור והמכונה מהפכה בייצור התעשייתי. במקום המאנופקטורה באה התעשייה הגדולה המודרנית, במקום מעמד־הביניים התעשייתי באו המיליונרים התעשייתיים, ראשיהם של צבאות־תעשייה שלמים, הבורגנים המודרניים.

התעשייה הגדולה כוננה את השוק העולמי, אשר גילוי אמריקה הכשיר עבורו את הקרקע. השוק העולמי הביא לידי התפתחות שלא־תשוער של המסחר, הספנות והתחבורה היבשתית. זו השפיעה השפעה חוזרת על התרחבות התעשייה. וככל שנתרחבו התעשייה, המסחר, הספנות, מסילות־הברזל, כן התפתחה הבורגנות, הירבתה את הונה, דחקה לקרן־זווית את כל המעמדות שנשתיירו מימי־הביניים.

רואים אנו אפוא כי הבורגנות המודרנית עצמה היא פרי של תהליך־התפתחות ממושך, של שורת תמורות באופן־הייצור־והחליפין.

כל אחד משלבי־ההתפתחות הללו של הבורגנות נתלוותה לו התקדמות פוליטית מתאימה. מעמד מדוכא בשלטון האדונים הפאודאלים; התאגדות מזויינת ובעלת שלטון עצמי בקומונה; כאן רפובליקה עירונית בלתי־

תלויה, שם מעמד שלישי חייב־מסים בתקופת המונארכיה; אחר־כך, בתקופת המאנופקטורה, משקל־שכנגד לאצולה במונארכיה של בעלי־יוחסין או במונארכיה האבסולוטית, ויסוד־מוסד למונארכיות הגדולות בכללן – לבסוף, משנתהוו התעשיה הגדולה והשוק העולמי, כבשה לעצמה הבורגנות את השלטון הפוליטי הגמור במדינה הנציגותית המודרנית. מימשל־המדינה המודרני אינו אלא ועד־פועל המנהל את העניינים המשותפים לכלל המעמד הבורגני.

הבורגנות מילאה בהיסטוריה תפקיד מהפכני ביותר.

הבורגנות, בכל מקום בו הגיעה לשלטון, הרסה את כל היחסים הפאודאליים, הפאטריארכליים, האידיליים. היא ניתקה בלי־רחם את כל הקשרים הפאודאליים הרבגוניים, שקשרו את האדם לאדוניו הטבעיים, ולא הותירה שום קשר בין איש לרעהו זולת האינטרס העירום, זולת "תשלום־המזומנים" חסר־הרגש. את חרדת־הקודש של דביקות־המסתורין, של ההתלהבות האבירית, של העצבות הקרתנית, טיבעה במים הקרים של החשבון האנוכי. את הכבוד האישי המירה בערך־חליפין, במקום החירויות המרובות לאין שיעור, הכתובות־וחתומות, שנקנו כדין, כוננה את החירות האחת והיחידה, חירות־המסחר, נטולת המצפון. בקיצור, במקום הניצול המעוטף באשליות דתיות ופוליטיות כוננה את הניצול הגלוי, החצוף, הישיר, הנוקשה.

הבורגנות עירטלה מזיו־הקדושה את כל מעללי־האדם, שעד כה נערצים היו ומעוררים יראת־רוממות. היא הפכה את הרופא, את המשפטן, את הכומר, את הפיטן, את איש־המדע – לפועלים שכירים המקבלים שכרם מידיה.

הבורגנות קרעה מעל יחסי־המשפחה את צעיף הרגשות הסנטימנטאלי והעמידה אותם על יחסי־ממון צרופים.

הבורגנות הוכיחה שגילוי־הכוח הברוטאלי של ימי־הביניים, אשר כה מפליא את הריאקציה, מצא את השלמתו הנאותה בעצלות־דובים נרפית. היא שהוכיחה לראשונה מה עשויה לחולל פעולת בני־אדם. היא יצרה יצירות־פלא שונות תכלית שינוי מן הפיראמידות המצריות, מתעלות־המים הרומיות ומן הקתדרלות הגוטיות. היא ערכה מסעות שונים תכלית־שינוי מנדידות־העמים ומסעי־הצלב.

אין קיום לבורגנות בלא שתהיה מהפכת בלי־הרף את מכשירי־הייצור, כלומר את יחסי־הייצור, כלומר את מכלול היחסים החברתיים. בניגוד לכך, שמירה קפדנית על אופן־הייצור הישן היתה תנאי־הקיום הראשון לכל המעמדות התעשייתיים הקודמים. ההפיכה המתמדת של הייצור; ההתערערות הבלתי־פוסקת של כל הנסיבות החברתיות; אי־הוודאות

המתמדת, התנועה המתמדת, מבדילות את תקופת־הבורגנות מכל התקופות הקודמות. כל היחסים היציבים שהעלו חלודה, על שלל המושגים וההשקפות אשר הדרת־שיבה חופפת עליהן, מתפוררים, וכל שנולדו מקרוב מתיישנים בטרם תהא להם שהות להתאבן. כל המיוחס והקבוע־ועומד מתנדף, כל הקדוש נעשה חולין, ובני־אדם נאלצים לבסוף לראות את מצבם בחברה, את יחסיהם ההדדיים, בראייה מפוכחת.

הצורך בשוק מתרחב־והולך למוצריה מריץ את הבורגנות על פני כל כדור־הארץ. היא מוכרחה לבנות לה קן בכל מקום, לתקוע יתד בכל מקום, לקשור קשרים בכל מקום.

על־ידי ניצול השוק העולמי שיוותה הבורגנות צורה קוסמופוליטית לייצור ולצריכה של כל הארצות. לדאבון־לבם הרב של הריאקציונרים שימטה את הקרקע הלאומית מתחת רגליה של התעשייה. התעשיות הלאומיות העתיקות נהרסו, ועודן נהרסות יום־יום. הן נדחקות מפני תעשיות חדשות, שהקמתן היא שאלת־קיום לכל האומות התרבותיות, מפני תעשיות ששוב אינן מעבדות חומרי־גלם מקומיים, אלא חומרי־גלם מן האזורים המרוחקים ביותר, עושר מוצריהן נצרכים לא בארץ־המכורה בלבד, אלא בכל חלקי־תבל כולם. במקום הצרכים הישנים, שסופקו על־ידי מוצרי־הארץ, באים צרכים חדשים, התובעים לסיפוקם את מוצריהן של הארצות והאקלימים הרחוקים ביותר. תחת ההסתפקות העצמית וההסתגרות הישנה, המקומית והלאומית, בא מגע־ומשא כל צדדי, תלות־גומלין כל־צדדית של האומות. וכמו בייצור החומרי, כן גם בייצור הרוחני. היצירות הרוחניות של האומות השונות נעשו נחלת־הכלל. החד־צדדיות והצרות הלאומית יוצאות יותר ויותר מגדר האפשר, ומתוך הספרויות הלאומיות והמקומיות הרבות מתהווה והולכת ספרות־עולמית.

על־ידי שכלולם המהיר של כל מכשירי־הייצור, על־ידי קשרי־התחבורה שהוקלו לאין־שיעור, סוחפת הבורגנות את כל האומות, גם את הברבאריות שבהן, לתוך מעגל־הציוויליזאציה. המחירים הזולים של סחורותיה הם הארטילריה הכבדה בה היא מנתצת את כל חומות־סין עד היסוד, בה היא מכניעה את שנאת־הזרים העקשנית ביותר של הברבארים. היא כופה את כל האומות לסגל לעצמן את אופן־הייצור של הבורגנות, אם אין ברצונן לעבור מן העולם; היא כופה אותן להנהיג בביתן הן מה שמכונה בשם ציוויליזאציה, כלומר – להיות לבורגנים. כללו של דבר: היא יוצרת לעצמה עולם בדמותה ובצלמה.

הבורגנות הכניעה את הכפר לשלטונה של העיר. היא הקימה ערים גדולות ועצומות, הגדילה במידה רבה את שיעור האוכלוסייה העירונית

לעומת הכפרית ונמצאה עוקרת חלק ניכר של האוכלוסייה מן הטמטום של חיי־הכפר. כשם הזקיקה את הכפר לעיר, כן הזקיקה את הארצות הברבאריות והברבאריות־למחצה לארצות־הציוויליזאציה, את עמי־האיכרים לעמי־הבורגנים, את המזרח למערב.

הבורגנות מבטלת יותר ויותר את פיצולם של אמצעי־הייצור, הקניין והאוכלוסייה. היא צופפה את האוכלוסייה, ריכזה את אמצעי־הייצור, והפקידה את הקניין בידי מעטים. התוצאה ההכרחית מכל אלה היתה הצנטרליזאציה המדינית. אפרכיות בלתי־תלויות, מקושרות כמעט קשרי־ברית בלבד, בעלות אינטרסים, חוקים, ממשלות ומכסים שונים – לוכדו יחד לאומה אחת, לממשלה אחת, לחוק אחד, לאינטרס מעמדי כל־לאומי אחד, לגבול־מכס אחד.

הבורגנות בשלטונה המעמדי, שימיו כמאה שנים בלבד, העלתה כוחות־ייצור המוניים יותר ועצומים יותר משהעלו כל הדורות הקודמים גם יחד. שעבוד כוחות־הטבע, מכונות, יישום הכימיה לתעשייה ולחקלאות, ספינות־קיטור, מסילות־הברזל, טלגראף חשמלי, הכשרת חלקי־תבל שלמים לעיבוד, הכשרת הנהרות לשייט־ספינות, אוכלוסיות שלמות, אשר צצו ועלו כאילו מן האדמה – איזו מאה מן המאות הקודמות העלתה בדעתה שכוחות־ייצור כאלה רדומים בחיק העבודה החברתית?

ראינו, אפוא: אמצעי־הייצור והחליפין שעל יסודם קמה ונהייתה הבורגנות, נוצרו בחברה הפאודאלית. בדרגת־התפתחות מסוימת של אמצעי־ייצור־וחליפין אלה שוב לא הלמו עוד יחסי־הייצור־והחליפין של החברה הפאודאלית, הארגון הפאודאלי של החקלאות והמנופקטורה, כללו של דבר: יחסי הקנין הפאודאליים לא הלמו עוד את כוחות הייצור שכבר נתפתחו. הם בלמו את הייצור תחת לקדם אותו. אחד אחד נהפכו הם לכבלים. מן ההכרח היה לנפצם, והם נופצו.

במקומם באה ההתחרות החופשית, בלווית החוקה החברתית והמדינית ההולמת אותה, בלווית השלטון הכלכלי והמדיני של מעמד־הבורגנות.

תנועה דומה מתחוללת לנגד עינינו. יחסי־הייצור־והחליפין הבורגניים, יחסי־הקנין הבורגניים, החברה הבורגנית המודרנית, שהקימה בלהטיה אמצעי־ייצור־וחליפין עצומים כל־כך, דומה לאותו קוסם ששוב אין לו שליטה על כוחות־השאול שהעלה באוב. זה עשרות בשנים אין תולדות התעשייה והמסחר אלא תולדות המרידה של כוחות־הייצור המודרניים ביחסי־הייצור המודרניים, ביחסי־הקנין שהם צורך־חיים לבורגנות ולשלטונה. די להזכיר את משברי־המסחר, אשר בהתחדשם לעתים מזומנות הם מאיימים יותר ויותר על קיומה של החברה הבורגנית כולה

ומעמידים אותה בסימן־שאלה. במשברי מסחר אלה נהרס בהתמדה לא רק חלק גדול של המוצרים המוגמרים, אלא אפילו חלק גדול מכוחות־הייצור שכבר נבראו. עם המשברים פורצת מגיפה חברתית, שהיתה נראית לכל התקופות הקודמות כדבר נטול הגיון – מגיפת עודף־הייצור. החברה מוצאת עצמה פתאום מוחזרת למצב של ברבאריות ארעית; רעב, מלחמת־השמד כללית, כאילו נטלו ממנה את כל אמצעי־המחייה; התעשייה, המסחר, כאילו נהרסו – ומפני מה? מפני שיש לה ציוויליזאציה למעלה מן המידה, אמצעי־מחייה למעלה מן המידה, תעשייה למעלה מן המידה, מסחר למעלה מן המידה. כוחות־הייצור, העומדים לרשותה, שוב אינם משמשים לקידום הציוויליזאציה הבורגנית ויחסי הקנין הבורגניים; להיפך, הם נתעצמו מדי לעומת היחסים האלה, הם נבלמים על־ידיהם, ואך מתגברים הם על מכשול זה, הרי הם מטילים ערבוביה בכל החברה הבורגנית, מסכנים את קיומו של הקנין הבורגני. היחסים הבורגניים נהיו צרים מהכיל את כל העושר שיצרו. בכוח מה מתגברת הבורגנות על המשברים? מצד אחד, על־ידי ההשמדה המוכרחת של כוחות־ייצור מרובים; מצד שני, על־ידי כיבוש שווקים חדשים ועל־ידי ניצולם היסודי יותר של השווקים הישנים. בכוח מה, אפוא? על־ידי שהיא מכינה משברים כוללים יותר ועצומים יותר ומצמצמת את האמצעים למניעת משברים.

כלי־הנשק, שבהם הכריעה הבורגנות את הפאודאליזם, מכוונים מעתה נגד הבורגנות עצמה.

אולם הבורגנות לא זו בלבד שחישלה את כלי־הנשק המביאים עליה כלייה; היא גם העמידה את האנשים העתידים לאחוז בכלי־נשק אלה – את הפועלים המודרניים. את הפרולטארים.

ככל שמתפתחת הבורגנות, כלומר ההון, כן מתפתח הפרולטריון, מעמד הפועלים המודרניים, שאין להם קיום אלא כל זמן שהם מוצאים עבודה, ואין הם מוצאים עבודה אלא כל־זמן שעבודתם מרבה את ההון. פועלים אלה, האנוסים למכור עצמם אחד־אחד הם סחורה ככל חפץ סחיר אחר, וכמוהו מופקרים הם לכל חליפות התחרות, לכל תנודות השוק.

עם התרחבות מערכת־המכונות ועם חלוקת־העבודה, קיפחה עבודת הפרולטארים כל אופי עצמאי, ומתוך כך כל טעם בעיני הפועל. הוא נעשה ספח בלבד למכונה, שאין נתבעת ממנו אלא תנועת־היד הפשוטה ביותר, החדגונית ביותר, הנלמדת בקלות יתירה. ההוצאות שגורם הפועל מצטמצמות איפוא כמעט לצרכי המחייה בלבד, הדרושים לו לקיומו ולהמשך מינו. אולם מחירה של סחורה, כלומר גם של העבודה, שווה להוצאות־הייצור שלה. ככל שגדל מיאוסה של העבודה, כן מתמעט

שכרה. יתר־על־כן, ככל שמתרחבת מערכת־המכונות וחלוקת־העבודה, כן גדלה גם כמות העבודה אם על־ידי ריבוי שעות־העבודה, אם על־ידי ריבוי העבודה הנדרשת בזמן מסוים על־ידי התנועה המואצת של המכונות וכו׳.

התעשייה המודרנית הפכה את בית־המלאכה הקטן של האומן הפטריארכאלי לבית־החרושת הגדול של בעל־ההון התעשייתי. המוני־פועלים, הדחוסים בבית־החרושת, מאורגנים כחיילים. כחיילי־תעשייה פשוטים כפופים הם להיארכיה שלמה של סמלים וקצינים, אין הם עבדים רק למעמד־הבורגנות, למדינת הבורגנות: יום־יום, שעה־שעה משועבדים הם למכונה, למשגיח ובעיקר לבורגני־החרשתן היחיד עצמו. עריצות זו, ככל שהיא מכריזה בגלוי כי הרווח הוא־הוא תכליתה, כן קטנונית היא יותר, עויינת יותר, קנטרנית יותר.

ככל שעבודת־הכפיים מצריכה פחות מיומנות ופחות כוח־שרירים, כלומר: ככל שמתפתחת התעשייה המודרנית, כן נדחקת עבודת הגברים מפני עבודת הנשים והילדים. הבדלי מין וגיל שוב אין נודעת להם כל חשיבות חברתית לגבי מעמד־הפועלים. אין קיימים אלא מכשירי עבודה בלבד, שמחירם שונה בהתאם לגיל ולמין.

משהושלם ניצולו של הפועל על־ידי בעל־התעשייה כדי כך, שהוא מקבל שכר־עבודתו במזומנים, עטים עליו שאר חלקי הבורגנות, בעל־הבית, החנווני, המשכונאי וכו׳.

שכבות־הביניים הנמוכות שהיו קיימות עד כה, בעלי־התעשייה הזעירים, הסוחרים והרנטאים הזעירים, בעלי־המלאכה והאיכרים, כל המעמדות הללו יורדים לשפל מדרגת הפרוליטריון, חלקם משום שהונם המועט אינו מספיק לתפעול התעשייה הגדולה ומוכרע על־ידי תחרות בעלי־ההון הגדולים, וחלקם משום שניטל ערכה של מיומנותם מחמת צורות־הייצור החדשות. כך מתלקט הפרוליטריון מכל שכבות האוכלוסייה.

הפרוליטריון עובר שלבי־התפתחות שונים. מלחמתו בבורגנות נפתחת עם ראשית קיומו.

תחילה נאבקים הפועלים כבודדים, אחר־כך פועלי בית־חרושת אחד, אחר־כך פועלי ענף־עבודה אחד במקום מסוים, בבורגני היחיד המנצלם במישרין. הם מכוונים אותם כלפי מכשירי־הייצור עצמם; הם משמידים את סחורות־החוץ המתחרות, הם מנתצים את המכונות, הם שולחים אש בבתי־החרושת, הם מבקשים לחזור ולכבוש את מעמדו של פועל ימי־הביניים, שעבר מן העולם.

בשלב זה הפועלים הם המון מפוזר על פני כל הארץ ומפורד מחמת התחרות. התלכדות המונית של הפועלים עדיין אינה תוצאה של

התאחדותם העצמית, אלא פרי התאחדותה של הבורגנות, ועדיין מסוגלת לפי שעה, להניע את הפרולטריון כולו לשם השגת המטרות הפוליטיות שלה עצמה. בשלב זה נלחמים איפוא הפרולטארים לא באויביהם, אלא באויבי־אויביהם, בשרידי המונארכיה האבסולוטית, בבעלי־הקרקעות, בבורגנים שאינם בעלי־תעשייה, בבורגנים־הזעירים. כל התנועה ההיסטורית מרוכזת אפוא בידי הבורגנות; כל נצחון, שיושג בדרך זו, הוא נצחונה של הבורגנות.

אך עם התפתחותה של התעשייה, לא זו בלבד שמתרבה הפרולטריון; הוא נדחס בהמונים גדולים יותר, כוחו גדל והולך, והוא מרגיש בו יותר. האינטרסים, תנאי החיים בקרב הפרולטריון משתווים והולכים, הואיל ומערכת־המכונות מטשטשת יותר ויותר את הבדלי־העבודה ומורידה כמעט בכל מקום את השכר לרמה נמוכה אחת. ההתחרות המתגברת בין הבורגנים לבין עצמם ומשברי־המסחר הנובעים מכך מטלטלים יותר ויותר את שכרם של הפועלים. שכלול־המכונות הבלתי־פוסק, המתפתח במהירות גדלה והולכת, מערער יותר ויותר את יציבות מעמדם בחיים; יותר ויותר לובשות ההתנגשויות בין הפועל הבודד והבורגני הבודד צורת התנגשויות של שני מעמדות. הפועלים מתחילים לכונן בריתות נגד הבורגנות; הם מתלכדים יחדיו להגן על שכר־עבודתם. הם גם מייסדים התאגדויות־של־קבע כדי להצטייד להתקוממויות המתחוללות לעתים. פה ושם פורץ המאבק בצורת מרידות.

מזמן לזמן מנצחים הפועלים, אך לשעה בלבד. התוצאה הממשית של מאבקיהם איננה ההצלחה הבלתי־אמצעית, אלא התאחדות־הפועלים המתרחבת והולכת. מסייעים לה אמצעי־התחבורה המתפתחים, הנוצרים על־ידי התעשייה הגדולה ומקשרים את פועלי המקומות השונים. אולם אין צורך אלא בקשר בלבד כדי לרכז את המאבקים המקומיים הרבים, שאופיים אחד בכל אתר ואתר, למאבק כל־ארצי למלחמת־מעמדות. אך כל מאבק מעמדי הוא מאבק פוליטי. ואת ההתאחדות, אשר לשם השגתה זקוקים היו הבורגנים של ימי־הביניים, מחמת דרכיהם הכפריות, למאות שנים, משיגים הפרולטארים המודרניים, באמצעות מסילות־הברזל, במשך שנים מעטות.

התארגנות זו של הפרולטארים למעמד, ועל־ידי כך למפלגה פוליטית, חוזרת ומתפוררת בכל שעה מחמת ההתחרות שבין הפועלים לבין עצמם, אך תמיד חוזרת היא ומתחדשת והיא חזקה משהיתה, מוצקת משהיתה, אדירה משהיתה. היא כופה את ההכרה באינטרסים מסוימים של הפועלים בצורת־חוק, על־ידי שהיא מנצלת את הפילוגים בקרב הבורגנות. למשל,

חוק־עשר־השעות באנגליה.

ההתנגשויות בתוך החברה הישנה בכלל, מקדמות בדרכים שונות את מהלך התפתחותו של הפרולטריון. הבורגנות שרויה במאבקים בלתי־פוסקים: ראשית – נגד האצולה; אחרי־כן – נגד אותם חלקים של הבורגנות עצמה שהאינטרסים שלהם נמצאים מנוגדים להתקדמות התעשייה; ובכל עת תמיד – נגד הבורגנות של כל ארצות־חוץ. בכל המאבקים הללו רואה היא הכרח לעצמה לקרוא לפרולטריון, לבקש עזרתו, וכך למשכו לתוך התנועה הפוליטית. היא עצמה נותנת איפוא בידי הפרולטריון את יסודות השכלתה שלה, כלומר – נשק נגד עצמה.

חוץ מזה, כאמור, מושלכים, עקב התקדמותה של התעשייה, חלקים שלמים של המעמד השליט לתוך הפרולטריון, על־כל־פנים נשקפת סכנה לתנאי־קיומם. גם הם מקנים לפרולטריון יסודות השכלה לרוב.

לבסוף, משמתקרבת מלחמת־המעמדות לידי הכרעה, לובש תהליך־ההתפוררות בתוך המעמד השליט, בתוך החברה הישנה כולה, אופי חריף, מובהק כל־כך, עד שחלק קטן מן המעמד השליט פונה לו עורף ומצטרף אל המעמד המהפכני, הוא המעמד הנושא את העתיד בכפיו. כשם שקודם לכן עבר חלק מן האצולה אל הבורגנות, כך עובר עכשיו חלק מן הבורגנות אל הפרולטריון, ביחוד חלק מן האידיאולוגים הבורגניים, שהתעלו כדי הבנה תיאורטית של כל התנועה ההיסטורית.

מכל המעמדות הניצבים כיום מול הבורגנות, הפרולטריון לבדו הוא מעמד מהפכני באמת. שאר המעמדות שוקעים וכלים בשל התעשייה הגדולה, הפרולטריון הוא עצם יציר־כפיה.

שכבות־הביניים, התעשיין הזעיר, הסוחר הזעיר, בעל־המלאכה, האיכר – כולם נלחמים בבורגנות, כדי להבטיח את קיומם כשכבות־ביניים מפני הכליון. אין הם אפוא מהפכניים, אלא שמרניים. יתר־על־כן, הם ריאקציוניים, לפי שהם מנסים להחזיר את גלגל־ההיסטוריה לאחור. אם מהפכניים הם, הרי אין הם כך אלא נוכח מעברם הצפוי אל הפרולטריון, הרי מגינים הם לא על האינטרסים ההווים שלהם, אלא על האינטרסים העתידיים שלהם, הרי הם זונחים את נקודת־השקפתם הם, כדי לנקוט את זו של הפרולטריון.

הלומפנפרולטריון, רקב סביל זה של השכבות התחתיות בחברה הישנה, מוטל פה ושם על־ידי מהפכה פרולטרית לתוך התנועה, אך לפי כל תנאי־חייו יהא נוטה יותר למכור את עצמו לתככים ריאקציוניים.

תנאי־החיים של החברה הישנה אין להם קיום בעצם תנאי־חייו של הפרולטריון. הפרולטאר הוא מחוסר־קניין; יחס ולאשה ולילדים שוב אין

לו דבר עם יחסי־המשפחה הבורגניים: העבודה התעשייתית המודרנית, ההשתעבדות המודרנית להון, אשר אחת היא באנגליה ובצרפת, באמריקה ובגרמניה, הפשיטה אותו מכל אופי לאומי. החוקים, המוסר, הדת, הם לגביו כך וכך משפטים־קדומים בורגניים, שמאחוריהם מסתתרים כך וכך אינטרסים בורגניים.

כל המעמדות הקודמים, אשר כבשו את השלטון, ביקשו להבטיח את מעמדם החברתי שכבר רכשו לעצמם על־ידי זה שהיו כופים על כל החברה כולה את תנאי־רכישתם הם. הפרוליטארים יכולים לכבוש להם את כוחות־הייצור החברתיים רק על־ידי זה שיבטלו את אופן־ניכוסם עד כה, ובכך – את כל אופן הניכוס הקיים. הפרוליטארים אין להם דבר משלהם לבטחו, עליהם להשמיד את כל הבטחונות הפרטיים ואת כל הערובות הפרטיות שעד כה.

כל התנועות שעד כה היו תנועות של מיעוטים, או למען האינטרס של מיעוטים. התנועה הפרוליטארית היא התנועה העצמאית של הרוב העצום לטובת הרוב העצום. הפרוליטריון, השכבה התחתונה של החברה הקיימת, לא יוכל להתעורר, לא יוכל לזקוף קומה, בלי שינופץ כל בנין־העל של השכבות המהוות את החברה הרשמית.

מאבק הפרוליטריון בבורגנות, אם לא לפי תוכנו הרי לפי צורתו, הוא לכתחילה לאומי. הפרוליטריון של כל ארץ וארץ צריך, כמובן, להתמודד תחילה עם הבורגנות שלו־עצמו.

בשעה שתיארנו את השלבים הכלליים ביותר בהתפתחותו של הפרוליטריון, עקבנו אחרי מלחמת־האזרחים הסמויה, אם פחות ואם יותר, בקרב החברה הקיימת, עד לנקודה שבה היא מתפרצת במהפכה גלויה, והפרוליטריון מכונן את שלטונו על־ידי מיגור הבורגנות בכוח הזרוע.

כל חברה עד כה היתה מושתתת, כפי שראינו, על הניגוד בין מעמדות מדכאים ומדוכאים. אולם כדי לדכא מעמד, יש להבטיח לו תנאים שבהם יוכל לפחות להמשיך בחיי־העבדות שלו. הצמית עלה מתוך הצמיתות לדרגת חבר הקומונה, כשם שהעירוני הזעיר עלה לדרגת בורגני תחת עול האבסולוטיזם הפאודאלי. כנגד זה הפועל המודרני, במקום שיתקדם מעלה עם התקדמות התעשייה, שוקע הוא העמק ושקוע למטה מתנאי מעמדו־הוא. הפועל נעשה אביון, והאביונות מתפתחת ביתר מהירות אף מן האוכלוסייה והעושר. בכך מתגלה לעין־כל, כי אין הבורגנות מסוגלת להוסיף ולהיות המעמד השליט של החברה ולכפות על החברה את תנאי־החיים של מעמדה כחוק מכונן. אין היא מסוגלת לשלוט, לפי שאינה מסוגלת להבטיח לעבד שלה את קיומו אפילו בגדר עבדותו, לפי שהיא

אנוסה לדחוק אותו כדי מצב שבו היא נאלצת לכלכלו תחת שהוא יכלכל אותה. החברה אינה יכולה עוד לחיות בשלטונה, כלומר אין חייה מתיישבים עוד עם החברה.

התנאי העיקרי לקיומו ולשלטונו של מעמד־הבורגנים היא צבירת העושר בידי יחידים, היווצרות ההון וריבויו; תנאי להון הוא העבודה־השכירה. העבודה־השכירה עומדת אך ורק על התחרות הפועלים בינם לבין עצמם. ההתקדמות של התעשייה, אשר נושאה נטול־הרצון ונטול־ההתנגדות היא הבורגנות, ממירה את בידוד הפועלים על־ידי התחרות באיחודם המהפכני על־ידי ההתאגדות. עם התפתחותה של התעשייה הגדולה נשמט אפוא מתחת לרגלי הבורגנות עצם הבסיס שעליו היא מייצרת ורוכשת את המוצרים. היא מייצרת קודם־כל את קברנה שלה. כליונה ונצחונו של הפרוליטריון – משניהם כאחד אין מפלט.

פרוליטארים וקומוניסטים

מהו היחס של הקומוניסטים אל הפרוליטארים בכלל?

הקומוניסטים אינם מהווים מפלגה מיוחדת לעומת שאר מפלגות־הפועלים.

אין להם כל אינטרסים נבדלים מן האינטרסים של כלל הפרוליטריון.

אין הם קובעים שום עקרונות מיוחדים שעל־פיהם יבקשו לעצב את התנועה הפרוליטארית.

אין הקומוניסטים נבדלים משאר המפלגות הפרוליטאריות אלא בכך, שמצד אחד מבליטים הם ומפעילים במאבקיהם הלאומיים השונים של הפרוליטארים את האינטרסים המשותפים של כלל־הפרוליטריון שאינם תלויים בלאומיות, ומצד שני בכך שהם מייצגים תמיד, בשלבי־ההתפתחות השונים, שעובר המאבק בין הפרוליטריון לבין הבורגנות, את האינטרס של כלל־התנועה.

הקומוניסטים הם איפוא למעשה החלק הנמרץ ביותר, הדוחף בלי־הרף קדימה, במפלגות־הפועלים של כל הארצות; להם יתרון תיאורטי על פני שאר המוני הפרוליטריון בהבנת התנאים, המהלך והתוצאות הכלליות של התנועה הפרוליטארית.

המטרה הקרובה ביותר של הקומוניסטים כמוה כמטרתן של כל שאר המפלגות הפרוליטאריות: עיצוב הפרוליטריון למעמד, מיגור שלטון הבורגנות, כיבוש השלטון הפוליטי על־ידי הפרוליטריון.

הנחותיהם התיאורטיות של הקומוניסטים אינן מבוססות בשום־פנים על

אידיאות, על עקרונות, שהומצאו או נתגלו על־ידי מתקן־עולם זה או אחר.

אין הם אלא ביטויים כלליים לנסיבות הממשיות של מאבק המעמדות הקיים, של תנועה היסטורית המתחוללת לעינינו. ביטול יחסי־הקנין הקיימים אינו כלל דבר המציין במיוחד את הקומוניסטים.

כל יחסי־הקנין היו נתונים לתמורה היסטורית מתמדת, לשינוי היסטורי מתמיד. המהפכה הצרפתית, למשל, ביטלה את הקנין הפאודאלי לטובת הקנין הבורגני. הדבר המפלה את הקומוניזם אינו ביטולו של הקנין בכללו, אלא ביטולו של הקנין הבורגני.

אך הקנין־הפרטי הבורגני, המודרני, הוא הביטוי האחרון והמושלם ביותר לייצור וניכוס של מוצרים, המושתתים על ניגודי־מעמדות, על ניצולם של אלה בידי אלה.

במובן זה יכולים הקומוניסטים לסכם את תורתם במאמר האחד: ביטול הקנין־הפרטי.

גינו אותנו, את הקומוניסטים, שברצוננו לבטל את הקנין הנרכש רכישה אישית, הנקנה בעבודה עצמית; הקנין שהוא כאילו יסוד־מסד לכל חירות ופעילות אישית, ולכל עצמאות.

קנין שנקנה בעבודה, שנרכש שהושג על ידי האדם עצמו! האם אמורים דבריכם בקנין הזעיר־בורגני, הזעיר־איכרי, שקדם לקנין הבורגני? פטורים אנו מלבטלו. התפתחות התעשייה ביטלה אותו ומבטלת אותו יום־יום.

או אולי אמורים דבריכם בקנין־הפרטי הבורגני, המודרני?

אך האם יוצרת העבודה־השכירה, העבודה של הפרוליטארי, קנין למענו? בשום פנים. היא יוצרת את ההון, כלומר, את הקנין המנצל את העבודה־השכירה, קנין שאינו עשוי להתרבות אלא אם כן הוא יוצר עבודה־שכירה חדשה, בשביל לשוב ולנצלה. הקנין כצורתו בזמן הזה נע בתחום הניגוד שבין ההון והעבודה־השכירה. הבה נתבונן בשני הצדדים של הניגוד הזה.

היות קפיטליסט אין משמעו לתפוס עמדה אישית בלבד בייצור, אלא גם לתפוס עמדה חברתית. ההון הוא מוצר משותף, ואין להביאו לידי תנועה אלא על־ידי פעולה משותפת של אנשים רבים, ובחשבון אחרון – על־ידי פעולתם המשותפת של כל אנשי החברה.

ההון אינו אפוא כוח אישי; כוח חברתי הוא.

כשההון נהפך אפוא לקנין משותף, השייך לכל אנשי החברה, אין קנין אישי נהפך בכך לקנין חברתי. רק האופי החברתי של הקנין משתנה. הוא מאבד את אופיו המעמדי.

נפנה אל העבודה־השכירה.

המחיר הממוצע של העבודה־השכירה הוא המינימום של שכר־העבודה, כלומר, סכום אמצעי־המחייה הדרושים כדי לקיים את הפועל בתורת פועל. מה שהפועל־השכיר רוכש לו, אפוא, בפעלו אינו מספיק אלא כדי לחדש את עצם חייו. אין ברצוננו לבטל כל־עיקר את הרכישה האישית הזאת של מוצרי־העבודה לשם התחדשות החיים הבלתי־אמצעיים, רכישה שאינה מניחה אחריה כל רווח נקי העשוי להקנות שליטה על עבודתו של הזולת. אין ברצוננו לסלק אלא את האופי העלוב של הרכישה הזאת, בה אין הפועל חי אלא לשם ריבוי ההון, ואינו חי אלא ככל שמחייב האינטרס של המעמד השליט.

בחברה הבורגנית אין העבודה החיה אלא אמצעי לריבוי העבודה הצבורה. בחברה הקומוניסטית אין העבודה הצבורה אלא אמצעי להרחיב את תהליך־החיים של הפועלים, להעשירו, לקדמו.

בחברה הבורגנית שולט אפוא העבר על ההווה, בקומוניסטית – ההווה על העבר. בחברה הבורגנית ההון הוא עצמאי ואישי, ואילו היחיד הפעיל הוא בלתי־עצמאי ובלתי־אישי.

ואת ביטול היחס הזה מכנה הבורגנות בשם ביטול האישיות והחירות! ובצדק. אכן, הדברים אמורים בביטול אישיותו, עצמאותו וחירותו של הבורגני.

החירות ביחסי־הייצור הבורגניים הקיימים, משמעה – מסחר חופשי, מקח־וממכר חופשי.

אך בנפול התגרות – נופלת גם התגרות החופשית. הדיבורים על תגרות חופשית, ככל שאר דברי־הרהב של הבורגנים שלנו על החירות, יש להם טעם רק לגבי התגרות הכבולה, לגבי הבורגני המשועבד של ימי־הביניים, אך לא לגבי הביטול הקומוניסטי של התגרות, של יחסי־הייצור הבורגניים ושל הבורגנות עצמה.

מתחלחלים אתם מכך, שברצוננו לבטל את הקנין־הפרטי. הרי בחברה הקיימת שלכם בוטל הקנין־הפרטי לגבי תשע עשיריות של חבריה; קיומו דווקא בכך שאינו קיים למען תשע עשיריות. טוענים אתם אפוא כלפינו, שברצוננו לבטל קנין, המחייב מראש כתנאי הכרחי את חוסר־הקנין של רוב מנינה ורוב בנינה של החברה.

קיצורו של דבר, טוענים אתם כלפינו, שברצוננו לבטל את קנינכם שלכם. אמנם כן, זה רצוננו.

למן הרגע שבו לא ייתכן עוד להפוך את העבודה להון, לכסף, לרנטה קרקעית, הקיצור – לכוח חברתי בר־מונופולין, כלומר, למן הרגע שבו אין הקנין האישי עשוי עוד ליהפך לקנין בורגני – למן הרגע הזה, מכריזים אתם, בטלה האישיות.

מודים אתם אפוא שאישיות אינה בעיניכם אלא הבורגני, בעל־הקנין הבורגני. ואמנם, אישיות זו מן הראוי שתיבטל.

אין הקומוניזם נוטל מאיש את הכוח לרכוש לעצמו את מוצרי החברה; הוא נוטל ממנו רק את הכוח לשעבד לעצמו על־ידי רכישה את עבודת זולתו.

טענו, כי עם ביטול הקנין־הפרטי תחדל כל פעילות ועצלות כללית תשתרר.

בהתאם לכך מן הדין היה שהחברה הבורגנית תיכחד מכבר מחמת העצלות; שכן העובדים בה אינם רוכשים, והרוכשים בה אינם עובדים. כל החשש יוצא בכפל הלשון, שלא תהיה עוד עבודה־שכירה אם לא יהיה עוד הון.

כל ההשגות, המכוונות כלפי אופן־הרכישה ואופן־הייצור הקומוניסטיים של המוצרים החומריים, הורחבו גם על הרכישה והייצור של המוצרים הרוחניים. כשם שביטול הקנין המעמדי הוא בעיני הבורגני ביטול הייצור עצמו, ממש כך ביטול התרבות המעמדית זהה בעיניו עם ביטול התרבות בכלל.

התרבות, שעל אבדנה הוא מצר, הריהי לגבי הרוב המכריע של בני־החברה חינוך למכונה.

אך אל־נא תריבו עמנו מתוך שאתם מודדים את ביטול הקנין הבורגני לפי השקפותיכם הבורגניות על חירות, תרבות, משפט וכו׳. רעיונותיכם עצמם הם פרי יחסי הייצור והקנין הבורגניים, כשם שמשפטכם אינו אלא טבוע רצון־מעמדכם שהועלה לחוק, רצון שתוכנו טבעו בתנאי־החיים החומריים של מעמדכם.

ההשקפה האינטרסנטית, שלפיה הופכים אתם את יחסי הייצור והקנין שלכם מיחסים היסטוריים, המתבטלים תוך כדי מהלך־הייצור, לחוקי־טבע ותבונה נצחיים, שותפת לכם ולכל המעמדות השליטים שעברו מן העולם. אשר אתם משיגים ביחס לקנין העתיק, אשר אתם משיגים ביחס לקנין הפאודאלי, אין אתם מסוגלים להשיגו ביחס לקנין הבורגני.

ביטול המשפחה! אפילו הרדיקאלים שברדיקאלים תעלה חמתם על כוונה מבישה זו של הקומוניסטים. על מה עומדת המשפחה הקיימת, הבורגנית? על ההון, על הבצע הפרטי. בשיא התפתחותה אין היא קיימת אלא אצל הבורגנות; אבל היא באה לכלל השלמתה ברוווקות־מאונס של הפרוליטארים, בזנות הגלויה.

משפחת־הבורגני מתבטלת, כמובן, עם ביטול השלמתה זו, ושתיהן נעלמות עם היעלם ההון.

האם תאשימונו, כי ברצוננו לבטל את ניצול הילדים על־ידי הוריהם? אנו מודים בפשע זה.

אך, אומרים אתם, הננו מבטלים את היחסים האינטימיים ביותר, בהמירנו את החינוך הביתי בחינוך החברתי.

והאם אין גם חינוככם אתם נקבע על־ידי החברה? על־ידי היחסים החברתיים, אשר בהם מחנכים אתם, על־ידי ההתערבות הישירה או העקיפה של החברה, באמצעות בית־הספר וכו׳? אין הקומוניסטים ממציאים את השפעת החברה על החינוך; רק משנים הם את אופיה. צוקרים את החינוך מהשפעת המעמד השליט.

המלל הבורגני על משפחה וחינוך, על יחסי־הקירבה בין הורים לילדים, נעשה מוקצה מחמת־מיאוס במידה שכל קשרי־המשפחה של הפרול־טארים ניתקים עקב התעשייה הגדולה, והילדים נהפכים והולכים לחפצי מסחר ומכשירי־עבודה רגילים.

אולם אתם, הקומוניסטים, מבקשים להנהיג את השיתוף־בנשים, מתריעה כלפינו כל הבורגנות פה אחד.

הבורגני רואה באשתו מכשיר־ייצור בלבד. שומע הוא שמכשירי־הייצור עתידים להיות מנוצלים במשותף, ואינו מסוגל, כמובן, להעלות בדעתו אלא שהשיתופיות תיפול גם בגורלן של הנשים.

אין הוא משער שהדברים אמורים דווקא בביטול עמדת הנשים כמכשירי־ייצור בלבד.

אגב, אין דבר מגוחך מהזדעזעותם המוסרית המופלגת של הבורגנים שלנו בשל שיתוף־הנשים־הרשמי, כביכול, של הקומוניסטים. אין צורך לקומוניסטים להנהיג את השיתוף־בנשים, הוא היה קיים כמעט תמיד.

הבורגנים שלנו, שאינם מסתפקים בכך, שנשי הפרוליטארים שלהם ובנותיהם עומדות לרשותם, שלא להזכיר כלל את הזנות הרשמית, רואים תענוג גדול ביותר לעצמם לפתות איש איש את אשת רעהו.

הנישואים הבורגניים הם למעשה שיתוף בנשים הנשואות. לכל היותר אפשר היה להאשים את הקומוניסטים בכך שבמקום השיתוף־בנשים הסמוי, על דרך הצביעות, מבקשים הם להנהיג שיתוף־נשים רשמי, שמתוך גילוי־לב. אגב, מובן מאליו, שעם ביטול יחסי־הייצור הקיימים עתיד להיעלם גם השיתוף־בנשים הנובע מהם, כלומר, הזנות הרשמית והבלתי־רשמית.

את הקומוניסטים האשימו עוד בכך, שהם מבקשים לבטל את המולדת, את הלאומיות.

הפועלים אין להם מולדת. אין ליטול מהם את שאין להם. כיוון שהכרח הוא לפרוליטריון לכבוש לו קודם־כל את השלטון המדיני, להתעלות למעמד לאומי לכונן את עצמו בתור אומה, הרי הוא ממילא לאומי, ואם גם בשום פנים לא במובנה של הבורגנות.

ההיבדלות הלאומית והניגודים בין העמים מתבטלים והולכים עם התפתחותה של הבורגנות, עם חופש־המסחר, השוק העולמי, אחידות

הייצור התעשייתי ותנאי־החיים ההולמים אותם.

שלטונו של הפרוליטריון גם יוסיף לבטלם. פעולה מאוחדת, על־כל־פנים של ארצות־הציוויליזציה, היא אחד התנאים הראשונים לשחרורו.

ככל שיתבטל ניצול האחד על־ידי זולתו, כן יתבטל גם ניצול אומה אחת על־ידי רעותה.

בחדול ניגוד־המעמדות בקרב האומות, יחדלו יחסי־האיבה בין אומה לאומה.

ההאשמות שהוטחו כלפי הקומוניזם מנקודת־ראות דתית, פילוסופית ואידיאולוגית בכלל, אינן ראויות שיורחב עליהן הדיבור.

האם יש להעמיק התבונן, כדי להבין, שעם תנאי־החיים של בני־האדם, עם יחסיהם החברתיים, עם הוויתם החברתית, משתנים גם דימוייהם, השקפותיהם ומושגיהם, בקיצור, גם תודעתם?

תולדות האידיאות מה מלמדות הן אם לא, שהייצור הרוחני משתנה והולך יחד עם הייצור החומרי? האידיאות השולטות בכל זמן לא היו אלא האידיאות של המעמד השליט.

מדובר על אידיאות המטילות מהפכה בחברה שלמה: אין ניתן בכך ביטוי אלא לעובדה, שבתוך החברה הישנה נתהוו היסודות של חברה חדשה, שבד־בבד עם התפוררות תנאי־החיים הישנים מתחוללת התפוררות האידיאות הישנות.

כשנטה העולם העתיק לשקוע, נוצחו הדתות הישנות על־ידי הדת הנוצרית. כשהוכרעו האידיאות הנוצריות במאה ה־18 על־ידי אידיאות־ההשכלה, נפתלה החברה הפאודאלית נפתולי־מותה עם הבורגנות המהפכנית של העת ההיא. האידיאות של חופש המצפון והדת לא שימשו אלא ביטוי לשלטון ההתחרות החופשית בתחום המצפון.

״אבל״, טוענים, ״אידיאות דתיות, מוסריות, פילוסופיות, מדיניות, משפטיות וכו׳, אמנם נשתנו במרוצת ההתפתחות ההיסטורית. הדת, המוסר, הפילוסופיה, המדיניות, המשפט נשתמרו תמיד בתמורה זו״.

״מלבד אלה יש אמיתות נצחיות, כגון חופש, צדק וכו׳, המשותפות לכל הנסיבות החברתיות. אולם הקומוניזם מבטל את האמיתות הנצחיות. הוא מבטל את הדת, את המוסר, במקום לצור להם צורה חדשה, הוא סותר אפוא את כל ההתפתחויות ההיסטוריות עד כאן״.

מהי תמציתו של קטרוג זה? תולדות החברה כולה עד כה נתחוללו תוך כדי ניגודי־מעמדות, שצורותיהם שונות היו בתקופות השונות.

אך תהיה הצורה שלבשו אשר תהיה, ניצול חלק אחד של החברה על־ידי משנהו הוא עובדה משותפת לכל התקופות הקודמות. לא ייפלא איפוא שהתודעה החברתית של כל התקופות, על־אף כל ריבוי־הפנים והשוני,

פועלת בצורות משותפות מסויימות, צורות, צורות־תודעה, שרק עם היעלם הניגוד המעמדי כליל מתבטלות הן לחלוטין.

המהפכה הקומוניסטית היא גט־כריתות רדיקלי ביותר ליחסי־הקנין המסורתיים; לא ייפלא אפוא כי במהלך התפתחותה יוכרתו באופן רדיקלי ביותר האידיאות המסורתיות.

אך נניח לטענותיה של הבורגנות כלפי הקומוניזם.

כבר ראינו למעלה, כי הצעד הראשון במהפכת־הפועלים הוא עילוי הפרוליטריון למעמד שליט, כיבוש הדימוקראטיה.

הפרוליטריון ישתמש בשלטונו המדיני כדי ליטול בהדרגה כל הון מן הבורגנות, לרכז את מכשירי־הייצור בידי המדינה, כלומר, בידי הפרולטריון המאורגן כמעמד שליט, ולרבות מהר ככל האפשר את כלל כוחות־הייצור.

כמובן מאליו, זה יקום תחילה אך בכוח התערבויות עריצות בזכות־הקנין וביחסי־הייצור הבורגניים, כלומר על־ידי אמצעים שהם לכאורה בלתי־מספיקים ורופפים מן הבחינה הכלכלית. אך במהלך התנועה חורגים הם מתחום עצמם וכאמצעי להפיכת כל אופן־הייצור בלתי־נמנעים הם.

אמצעים אלה יהיו, כמובן, שונים לפי הארצות השונות.

אך לגבי הארצות המתקדמות ביותר אפשר יהיה כמעט בדרך כלל לנקוט את האמצעים הבאים:

1. הפקעת קנין־הקרקע ושימוש ברנטה הקרקעית להוצאות המדינה.
2. מס פרוגרסיבי גבוה.
3. ביטול זכות־הירושה.
4. החרמת רכושם של כל המהגרים והמתמרדים.
5. ריכוז האשראי בידי המדינה באמצעות בנק לאומי בעל הון ממלכתי ומונופול מוחלט.
6. ריכוז כל ענייני התחבורה בידי המדינה.
7. ריבוי בתי־החרושת הלאומיים, מכשירי־הייצור, הכשרת הקרקעות לעיבוד וטיובן לפי תוכנית הכלל.
8. חובת־עבודה אחת לכול, הקמת גייסות־עבודה, ביחוד בחקלאות.
9. איחוד ניהולן של החקלאות והתעשייה. פעולה לביטול מודרג של הניגוד בין העיר לכפר.
10. חינוך ציבורי חינם אין־כסף לכל הילדים. ביטול עבודת הילדים בחרושת כצורתה היום. האחדת החינוך עם הייצור החומרי וכו׳ וכו׳.

נתבטלו, בהמשך ההתפתחות, הבדלי המעמדות וכל הייצור מרוכז בידי היחידים המאוגדים, נמצא השלטון הציבורי מאבד את אופיו הפוליטי. השלטון הפוליטי, במשמעו האמיתי, הוא השלטון המאורגן של מעמד

אחד לדיכוי מעמד אחר. אם, אגב, המאבק בבורגנות, מתאחד הפרולטריון בהכרח למעמד, הופך עצמו בדרך מהפכה למעמד השליט, וכמעמד שליט מבטל בכוח־הזרוע את יחסי הייצור הישנים, הריהו מבטל עם יחסי־ייצור אלה את תנאי־הקיום של הניגוד המעמדי, של המעמדות בכללם, ומתוך כך את שלטונו הוא כמעמד.

במקום החברה הבורגנית הישנה, על מעמדותיה ועל ניגודי־מעמדותיה, באה התאגדות, שבה ההתפתחות החופשית של כל יחיד היא התנאי להתפתחות החופשית של הכלל.

ספרות סוציאליסטית וקומוניסטית

1. הסוציאליזם הריאקציוני

א. הסוציאליזם הפאודאלי

האצולה הצרפתית והאנגלית נועדה, לפי מעמדה ההיסטורי, לכתוב כתבי־פלסתר נגד החברה הבורגנית המודרנית; במהפכת יולי 1830 בצרפת; בתנועת־הריפורמה האנגלית, היא הוכרעה שנית לפני העולה־לגדולה השנוא. שוב לא היו הדברים אמורים במלחמה פוליטית של ממש. לא נותרה לפניה אלא המלחמה הספרותית בלבד. אך גם בתחום הספרות יצא הסגנון הישן של ימי הרסטוראציה מגדר האפשר. כדי לעורר אהדה נאלצה האריסטוקראציה להעלים עין, כביכול, מן האינטרסים שלה ולנסח את כתב־ההאשמה שלה נגד הבורגנות רק לפי האינטרס של מעמד־הפועלים המנוצל. כך זימנה קורת־רוח לעצמה לשיר שירי־קלס לשליטה החדש וללחוש באוזנו דברי־נבואה הרי־פורענות, אם פחות ואם יותר.

בדרך זו קם הסוציאליזם הפאודאליסטי, שקצתו קינה, קצתו כתב־פלסתר, קצתו בת־קול מן העבר, קצתו אתראת־העתיד, עתים פוגע בציפור־נפשה של הבורגנות בהוצאת משפט מר, נוקב בשנינותו, תמיד מעורר גיחוך בחוסר־היכולת הגמור לתפוס את מהלך ההיסטוריה המודרנית.

בתרמיל־הקבצנים הפרוליטארי נופפו בידם כנופף בנס, כדי לקבץ אחריהם את העם. אך מדי הלכו בעקבותיהם, ראה על אחוריהם את סמלי הייחוס הפאודאליים הנושנים ונפוץ לכל רוח בצחוק רם וחסר דרך־ארץ.

חלק מן הלגיטימיסטים הצרפתים ואנגליה־הצעירה ערכו את ההצגה הזאת לתפארת.

כשמוכיחים הפאודאלים כי אופן־הניצול שלהם פנים אחרות היו לו מאשר לניצול הבורגני, אין הם אלא שוכחים שבנסיבות ובתנאים שונים לחלוטין, אשר עברו בוטלו מן העולם, היו הם מנצלים. כשהם מציינים, כי

בימי שלטונם לא היה הפרולטריון המודרני קיים, אין הם אלא שוכחים שדווקא הבורגנות המודרנית היתה תולדה מוכרחת של משטר־חברתם.

אגב, במידה כה מועטה מעלימים הם את האופי הריאקציוני של ביקורתם עד שהאשמתם העיקרית נגד הבורגנות יסודה דווקא בכך, כי בשלטונה מתהווה המעמד שעתיד לפוצץ את כל משטר־החברה הישן.

הם מאשימים את הבורגנות כי היא יוצרת פרוליטריון מהפכני אף יותר משהם מאשימים אותה כי היא יוצרת פרוליטריון בכלל.

בפעולה הפוליטית לוקחים הם משום כך חלק בכל מעשי־האלימות נגד מעמד־הפועלים, ובחיי יום־יום נאותים הם, על־אף כל דברי־הרהב שלהם, לאסוף את פירות־הזהב, ולהמיר נאמנות, אהבה, כבוד במיקח וממכר בצמר־כבשים, סלק־סוכר ויין שרף.

כשם שעשה הכומר תמיד יד אחת עם הפאודאל, כך עושה הסוציאליזם הכמרי יד אחת עם הסוציאליזם הפאודאליסטי.

אין לך דבר קל מלשוות לסגפנות הנוצרית צביון סוציאליסטי. כלום לא גינתה הנצרות גם את הקנין־הפרטי, את הנישואים, את המדינה? כלום לא הטיפה לגמילות־חסדים ולקבצנות, לרווקות ולסיגוף־הגוף, לחיי־מנזר ולכנסיה במקומם? הסוציאליזם הנוצרי אינו אלא המים הטהורים שבהם מקדש הכומר על רוגזו של האציל.

ב. הסוציאליזם הזעיר־בורגני

האצולה הפאודאלית אינה המעמד היחיד אשר מוגר על־ידי הבורגנות, ותנאי־חייו נתנוונו וגוועו בחברה הבורגנית המודרנית. תושבי הפרברים בימי־הביניים ומעמד־האיכרים הזעיר היו מבשרי הבורגנות המודרנית. בארצות המפותחות פחות מבחינה תעשייתית ומסחרית עדיין חי מעמד זה חייו הדלים בצד הבורגנות העולה.

בארצות, שבהן התפתחה הציוויליזאציה המודרנית, נתהוותה בורגנות־זעירה חדשה, התלויה ועומדת בין הפרוליטריון לבין הבורגנות. היא חוזרת ומתהווה תמיד כחלק משלים של החברה הבורגנית, אלא שמחמת ההתחרות, מושלכים חבריה בתמידות מטה, אל הפרוליטריון. הם אף רואים, עם התפתחות התעשייה הגדולה, ימים קרבים ובאים בהם יעלמו לחלוטין כחלק עצמאי של החברה המודרנית ויוחלפו – במסחר, במנופקטורה, בחקלאות – במפקחים ובמשגיחים.

בארצות כצרפת, בה מניינו של מעמד־האיכרים עולה בהרבה על מחצית האוכלוסייה, לא ייפלא שסופרים, אשר עמדו לימין הפרוליטריון ונגד הבורגנות, נקטו בביקורתם כלפי משטר־הבורגנות את קנה־המידה הזעיר־בורגני והזעיר־איכרי ותפסו את מפלגת הפועלים מנקודת־ראותה של

הבורגנות־הזעירה. כך נתהווה הסוציאליזם הזעיר־בורגני. סיסמונדי הוא ראש הספרות הזאת לא רק לצרפת, אלא גם לאנגליה.

סוציאליזם זה ניתח בחריפות יתירה את הסתירות ביחסי־הייצור המודרניים. הוא חשף את מתק־השפתיים הצבוע של הכלכלנים. הוא הוכיח לבלי הפרך את ההשפעות ההרסניות של המיכון ושל חלוקת־העבודה, את ריכוז ההון וקנין־הקרקע, את עודף־הייצור, את המשברים, את הכליון המוכרח של הבורגנים הזעירים והאיכרים הזעירים, את עוני הפרולטריון, את האנרכיה בייצור, את אי־השוויון המשווע בחלוקת העושר, את מלחמת־ההשמד התעשייתית בין האומות, את התבטלות המנהגים הישנים, יחסי־המשפחה הישנים, הלאומים הישנים.

אולם, על־פי תוכנו הממשי, שואף הסוציאליזם הזה לשקם את אמצעי־הייצור־והחליפין הישנים, ויחד עימם את יחסי־הקנין הישנים והחברה הישנה, או שבדעתו לחזור ולכלוא בכוח את אמצעי־הייצור־והחליפין המודרניים במסגרת יחסי־הקנין הישנים שנהרסו על־ידיהם, שמן־ההכרח היה כי ייהרסו. אם כך ואם כך ריאקציוני הוא ואוטופיסטי כאחד.

מערכת גילדות במנופקטורה ומשק פטריארכאלי בכפר, זה דברו האחרון.

בהמשך התפתחותו נסתיים זרם זה בדכדוך־נפש פחדני.

ג. הסוציאליזם הגרמני או ה"אמיתי"

הספרות הסוציאליסטית והקומוניסטית של צרפת, שנוצרה בלחץ של בורגנות שליטה, והנה הביטוי הספרותי למלחמה בשלטון זה, הובאה לגרמניה בזמן שהבורגנות אך פתחה במאבקה באבסולוטיזם הפאודאלי.

פילוסופים, פילוסופים־למחצה ויפי־נפש גרמנים השתלטו ברעבתנות על ספרות זו, אלא ששכחו כי עם הגירת הכתבים הללו מצרפת, לא היגרו בעת־ובעונה־אחת תנאי־החיים הצרפתיים לגרמניה. בתנאים הגרמניים קיפחה הספרות הצרפתית כל משמעות מעשית ישירה ולבשה צורה ספרותית טהורה. בהכרח נראתה היא כחקרנות בטלה בדבר החברה האמיתית, בדבר הגשמת המהות האנושית. כך למשל נשתמעו באוזני הפילוסופים הגרמנים של המאה ה־ 18 תביעות של המהפכה הצרפתית הראשונה רק כתביעות "התבונה המעשית" בדרך כלל; וגילויי־הרצון של הבורגנות הצרפתית המהפכנית היו בעיניהם חוקי הרצון הצרוף, הרצון כפי שהוא צריך להיות, הרצון האנושי האמיתי.

פועלם היחיד של אנשי־הספרות הגרמנים עיקרו בכך, שהתאימו את האידיאות הצרפתיות החדשות למצפונם הפילוסופי הישן, או ביתר־דיוק – סיגלו להם את האידיאות הצרפתיות לפי נקודת־ראותם הפילוסופית.

סיגול זה נעשה בדרך שלשון זרה ניקנית בכלל – בדרך התרגום.

ידוע, כיצד היו הנזירים מוחקים גווילים, שבהם נרשמו היצירות הקלאסיות של תקופת האלילות הקדומה, וכותבים עליהם מעשיות־קדושים קאתוליות סרות־טעם. את ההיפך מזה עשו מושכי־העט הגרמנים בספרות הצרפתית החילונית. הם כתבו את דברי־ההבאי הפילוסופיים שלהם בשולי המקור הצרפתי. דרך משל: בשולי הביקורת הצרפתית על יחסי־הממון כתבו: "ההתנכרות למהות האנושית". בשולי הביקורת הצרפתית על מדינת־הבורגנים כתבו "מיגור שלטונו של הכללי המופשט" וכו'.

המרה זו של ההתפתחויות הצרפתיות במליצותיהם הפילוסופיות כינו בשם "הפילוסופיה של המעשה", "הסוציאליזם האמיתי", "מדע גרמני של הסוציאליזם", "ביסוס פילוסופי של הסוציאליזם" וכו'.

כך נסתרסה ממש הספרות הסוציאליסטית־הקומוניסטית הצרפתית. וכיוון שבידי הגרמני חדלה לבטא את מלחמת המעמד האחד במשנהו, חש הגרמני כי התגבר על ה"חד־צדדיות הצרפתית", כי הוא מייצג תחת צרכים אמיתיים את צורך האמת, ותחת האינטרסים של הפרולטריון את האינטרסים של המהות האנושית, של האדם בכללו, של האדם שאינו משתייך לשום מעמד, שאינו משתייך למציאות כל־עיקר, אלא לשמי־הערפל של הדמיון הפילוסופי.

סוציאליזם גרמני זה, שנהג מידה מרובה כל־כך של כובד־ראש וחגיגיות בתרגילי־הדרדקים הגולמיים שלו והכריז עליהם בגרון כנוכלי־שווקים, קיפח בינתיים קמעה־קמעה את תומתו הקפדנית.

מאבקה של הבורגנות הגרמנית, ביחוד הפרוסית, בפאודאליזם ובמלכות האבסולוטית, הקיצור, התנועה הליבראלית, נעשתה ממשית יותר.

כך ניתנה לסוציאליזם "האמיתי" הזדמנות נכספת כל־כך להציג לעומת התנועה הפוליטית את התביעות הסוציאליסטיות, להטיח את החרמות המסורתיים על הליבראליזם, על המדינה הנציגותית, על ההתחרות הבורגנית, על חופש־העתונות הבורגני, המשפט הבורגני, החופש והשוויון הבורגניים, ולהטיף באוזני המון־העם, כי כל ברכה לא תצמח להם מן התנועה הבורגנית הזאת; אדרבא, סופם שיפסידו הכול. הסוציאליזם הגרמני שכח בעתו, כי הביקורת הצרפתית, אשר הוא היה הדה הריק, קובעת כתנאי־מוקדם את החברה הבורגנית המודרנית, על תנאי־החיים החומריים המתאימים והתחיקה הפוליטית הראויה – כל אלה תנאים־מוקדמים, אשר בהשגתם אך זה עתה עוסקים בגרמניה.

הוא שירת את הממשלות הגרמניות האבסולוטיות, על פמלית הכמרים, המלמדים, היונקרים והביורוקראטים אשר להם, כדחליל רצוי נגד הבורגנות, המאיימת ומעפילה.

הוא שימש תוספת מתקתקה לצליפות־השוט המרות ולכדורי־הרובים, בהם עשו שפטים אותן הממשלות עצמן בהתקוממויות־הפועלים הגרמניים.

הסוציאליזם "האמיתי" בעודו משמש כלי־נשק בידי הממשלות נגד הבורגנות הגרמנית, הריהו ייצג גם במישרים אינטרס ריאקציוני, את האינטרס של הקרתנות הגרמנית. בגרמניה מהווה הבורגנות־הזעירה, שהגיעה אלינו מן המאה השש־עשרה, ומאז ואילך היא חוזרת ומופיעה כאן תמיד בצורה חדשה, את הבסיס החברתי הממשי לסדר הקיים.

שימורה של הקרתנות הגרמנית הוא שימור הסדר הגרמני הקיים. חוששת היא מפני שלטונה התעשייתי והפוליטי של הבורגנות, שמא יביא עליה כליון ודאי, עקב ריכוז ההון, מזה, ומחמת הופעתו של הפרוליטריון המהפכני, מזה. הסוציאליזם "האמיתי", דומה היה לו שהוא קוטל שני זבובים במכה אחת. הוא התפשט כמגיפה.

הלבוש, ארוג קורי־עכביש ספקולאטיביים, רקום פרחי־לשון יפי־רוח, רווי טל־נפש דחוס־אהבה, עתרת־לבוש זו שבה עיטפו הסוציאליסטים הגרמנים את מעט ה"אמיתות הנצחיות" הגרמניות שלהם, אך הירבה קופצים לסחורתם בקרב הקהל הזה.

הסוציאליזם הגרמני, מצדו, עמד יותר ויותר על יעודו – היות נציגה המדבר גבוהה־גבוהה של בורגנות קרתנית זו.

הוא הכריז על האומה הגרמנית כעל אומה למופת, ועל הקרתן הגרמני כעל אדם למופת. הוא שיווה לכל מעשי־תועבותיו הילה של כוונה נסתרת, נעלה, סוציאליסטית, בה נשתמעו הם כהיפוכם. הוא הסיק את המסקנה הסופית בהתייצבו בגלוי נגד הזרם "ההרסני־הגס" של הקומוניזם, בהכריזו על התעלותו הבלתי־מפלגתית מעל לכל מלחמת־מעמדות. כל מה שנפוץ בגרמניה ככתבים סוציאליסטיים וקומוניסטיים כביכול, להוציא מעטים עד מאוד, שייך לתחומה של ספרות מזוהמת ומרפת־ידיים זו.

2. הסוציאליזם השמרני או הבורגני

חלק מן הבורגנות מבקש להביא תיקון לעיוותים החברתיים על מנת להבטיח את קיומה של החברה הבורגנית.

לכאן שייכים כלכלנים, פילנתרופים, הומאניטארים, משפרי מצבם של המעמדות העובדים, עסקנים בדרכי צדקה, חברי אגודת צער־בעלי־חיים, מייסדי אגודות נגד שיכרות, מתקנים יושבי־קרנות מן המין המגוון ביותר. סוציאליזם בורגני זה פותח אפילו כדי שיטות שלמות.

לדוגמה נביא את "הפילוסופיה של הדלות" לפרודון.

הבורגנים הסוציאליסטים רוצים לקיים את תנאי־החיים של החברה

המודרנית בלי המלחמות והסכנות הנובעות מהם בהכרח. הם רוצים בחברה הקיימת בלא היסודות המהפכים אותה ומפרקים אותה. הם רוצים בבורגנות בלי הפרוליטריון. הבורגנות משיגה, כמובן, את העולם שבו היא שולטת כטוב שבעולמות. הסוציאליזם הבורגני מפתח השגה משיבת־נפש זו לחלק משיטה, או לשיטה שלמה. בקראו את הפרולטריון להגשים את שיטותיו ולבוא בשערי ירושלים החדשה, אין הוא דורש ביסודו של דבר אלא כי ישאר בחברה הקיימת, אך ישליך אחר גוו את השגותיו העוינות עליה.

צורה שניה, שיטתית פחות ומעשית יותר, של סוציאליזם זה, ביקשה להבאיש ריחה של כל תנועה מהפכנית בעיני מעמד־הפועלים, על־ידי ההוכחה כי לא שינוי פוליטי זה או אחר, אלא רק שינוי תנאי־החיים החומריים, היחסים הכלכליים, עשוי להביא לו תועלת. אך בשינוי תנאי־החיים החומריים אין סוציאליזם זה רואה בשום פנים ביטול יחסי־הייצור הבורגניים, אשר ייתכן בדרך מהפכנית בלבד, אלא שיפורים מינהליים, המתחוללים על יסוד יחסי־ייצור אלה, כלומר, שאינם משנים ולא כלום ביחס שבין ההון והעבודה־השכירה, אלא לכל המוטב מצמצמים לה לבורגנות הוצאות שלטונה ומפשטים את משק־המדינה שלה.

לידי ביטוי הראוי לו מגיע הסוציאליזם הבורגני רק משהוא נעשה מליצה בטלה.

מסחר חופשי! לטובת המעמד העובד; מכסי־מגן! לטובת המעמד העובד; תאי־כלא! לטובת המעמד העובד; זה דברו האחרון. דבר־האמת היחיד של הסוציאליזם הבורגני.

הסוציאליזם של הבורגנות כל עיקרו בעצם התואנה שהבורגנים הם בורגנים – לטובת המעמד העובד.

3. הסוציאליזם והקומוניזם האוטופיסטי־ביקורתי

אין אנו מדברים כאן בספרות אשר בכל המהפכות המודרניות הגדולות הביעה את תביעותיו של הפרוליטריון (כתבי באבף וכו').

נסיונותיו הראשונים של הפרוליטריון להגשים במישרין, בזמן של סערת־רוחות כללית, בתקופת הפיכתה של החברה הפאודאלית, את האינטרס המעמדי שלו־גופו, נכשלו בהכרח מחמת דמותו הבלתי־מפותחת של הפרוליטריון עצמו, וכן מחמת העדר התנאים החומריים לשחרורו, שהם בעצם פרי התקופה הבורגנית. הספרות המהפכנית, שליוותה את התנועות הראשונות האלה של הפרוליטריון, היא ריאקציונית בהכרח לפי תוכנה. היא מטיפה לפרישות כללית ולשיוויוניות גסה.

השיטות הסוציאליסטיות והקומוניסטיות מעיקרן, שיטות סן־סימון,

פוּרִיֶה, אוֹאֶן וכו׳, צצות ועולות בתקופה הראשונה, הבלתי־מפותחת, של המאבק בין הפרוליטריון ובין הבורגנות, כפי שתיארנוה לעיל (עיין בורגנות ופרוליטריון).

ממציאי השיטות הללו רואים אמנם את ניגודי־המעמדות וכן את פעולתם של היסודות המפוררים בחברה השלטת עצמה, אך אין הם מבחינים בקרב הפרוליטריון בשום פעולה עצמית היסטורית, בשום תנועה פוליטית מיוחדת לו.

כיוון שההתפתחות של הניגוד המעמדי מתחוללת בד בבד עם התפתחותה של התעשייה, אין הם מוצאים עדיין את התנאים החומריים לשחרור הפרוליטריון, ותרים אחר מדע חברתי, אחר חוקים חברתיים, כדי ליצור את התנאים האלה.

במקום הפעולה החברתית מן־ההכרח שתבוא פעולת־ההמצאה האישית שלהם; במקום התנאים ההיסטוריים של השחרור – תנאים דימיוניים; במקום ארגון הדרגתי של הפרוליטריון למעמד – ארגון־חברה שהומצא מניה־וביה. דברי־ימי־העולם הבאים מצטמצמים־ועומדים בעיניהם על התעמולה לתכניות־החברה שלהם ועל ביצוען המעשי.

אמנם יודעים הם כי בתוכניותיהם מייצגים הם בעיקר את האינטרס של המעמד העובד בתורת המעמד הסובל ביותר. רק מבחינה זו, של המעמד הסובל ביותר, קיים לדידם הפרולטריון.

אך הצורה הבלתי־מפותחת של מלחמת־המעמדות, וכן מצבם החברתי שלהם, מביאים אותם לידי כך שיהיו מאמינים, כי נעלים הם מעל ניגוד־המעמדות ההוא. רצונם לשפר את מצבם החברתי של כל בני החברה, גם של אותם ששפר עליהם חלקם. לפיכך מפנים הם בלי־הרף קריאתם אל כל החברה כולה, ללא הבדל, ובייחוד – אל המעמד השליט. יש רק לרדת לסוף שיטתם, כדי לראות בה את התוכנית הטובה ביותר שבגדר האפשר בשביל החברה הטובה ביותר שבגדר האפשר.

לפיכך פוסלים הם כל פעולה פוליטית, ביחוד כל פעולה מהפכנית. רוצים הם להשיג את מטרתם בדרכי־שלום ומבקשים – באמצעות ניסויים קטנים, שסופם, כמובן, כשלון – לפלס, בכוח הדוגמה, דרך לאוואנגליון החברתי החדש.

תיאור דמיוני זה של החברה העתידה־לבוא, לידתו בזמן שהפרוליטריון עדיין אינו מפותח דיו, כלומר, עדיין תופס בעצמו תפיסה דמיונית את מצבו־הוא, את חתירתו הראשונה, מלאת־הציפיות, לשינוי־דמות כולל של החברה.

אך הכתבים הסוציאליסטיים והקומוניסטיים כוללים גם יסודות ביקורתיים. הם תוקפים את כל יסודות החברה הקיימת. מתוך כך נמצא

ומספקים חומר חשוב ביותר להשכלת הפועלים. הנחותיהם החיוביות בעניין החברה העתידה־לבוא, דרך משל, ביטול הניגוד בין העיר לכפר, המשפחה, הרווח הפרטי, העבודה־השכירה, בשורת ההארמוניה החברתית, הפיכת המדינה למנהלת־הייצור בלבד – כל הנחותיהם אלה אינן מבטאות אלא התבטלות ניגוד־המעמדות, ניגוד המתחיל אך זה להתפתח, ואין הם מכירים אותו אלא בסתמיותו הראשונה, חסרת־הצורה. הנחות אלו עצמן עדיין נודעת להן אפוא משמעות אוטופיסטית גמורה.

חשיבותו של הסוציאליזם והקומוניזם האוטופיסטי־ביקורתי עומדת ביחס הפוך להתפתחות ההיסטורית. ככל שמתפתחת מלחמת־המעמדות עליה ולובשת צורה, כן מקפחת התעלות דמיונית זו, מלחמה דמיונית זו בה, כל ערך מעשי, כל צידוק עיוני. לפיכך, אפילו היו מייסדי השיטות הללו מהפכנים מבחינות הרבה, תלמידיהם מהווים תמיד כיתות ריאקציוניות. הם מחזיקים בהשקפות הנושנות של רבותיהם, למרות ההתקדמות ההיסטורית של הפרוליטריון. לפיכך מבקשים הם בעקיבות לחזור ולהקהות את מלחמת־המעמדות וליישב את הניגודים. עדיין נושאים הם נפשם להגשמה הנסיונית של האוטופיות החברתיות שלהם, ליצירת פלאנסטרות בודדות, לייסוד מושבות־בית, להקמת איקאריה זוטה – מהדורה בזעיר־אנפין של ירושלים החדשה – ולבניית כל המגדלים הפורחים הללו נאלצים הם לפנות אל נדיבות לבותיהם וארנקיהם של הבורגנים. קמעה־קמעה נבללים הם בקהל הסוציאליסטים הריאקציוניים או השמרנים, המתוארים לעיל, ואינם נבדלים עוד מהם אלא בקפדנות שיטתית יותר, באמונת־ההבל הקנאית בקסמי מדעם הסוציאלי.

לפיכך קמים הם במרירות־נפש על כל תנועה פוליטית של הפועלים, שהרי זו לא היתה עשויה להתחולל אלא מתוך כפירה עיוורת באוואנגליון החדש.

האואניסטים באנגליה, הפורייריסטים בצרפת, אלה פועלים נגד הצ׳ארטריסטים ואלה נגד הריפורמיסטים.

IV. עמדת הקומוניסטים כלפי מפלגות־האופוזיציה השונות

מפרק II מסתבר מאליו היחס של הקומוניסטים למפלגות־הפועלים שכבר נתכוננו, כלומר: יחסם אל הצ׳ארטריסטים באנגליה ואל המתקנים האגראריים בצפון־אמריקה.

הם נאבקים להשגת המטרות והאינטרסים הישירים של מעמד־הפועלים, אך הם מייצגים בתנועה ההוָה גם את עתיד התנועה. בצרפת מצטרפים הקומוניסטים אל המפלגה הסוציאליסטית־דימוקראטית נגד הבורגנות

השמרנית והראדיקאלית, בלי לוותר מתוך כך על הזכות להתייחס בביקורת אל המליצות והאשליות ששורשן במסורת המהפכנית.

בשווייץ תומכים הם בראדיקאלים, בלי להתעלם מכך שמפלגה זו מורכבת מיסודות מנוגדים, קצתם סוציאליסטים דמוקראטיים במובן הצרפתי, קצתם בורגנים ראדיקאליים.

בקרב הפולנים תומכים הקומוניסטים במפלגה התובעת מהפכה אגרארית כתנאי לשחרור הלאומי, היא המפלגה שחוללה את מרד קראקוב של שנת 1846.

בגרמניה נאבקת המפלגה הקומוניסטית, משעה שהבורגנות מופיעה כמהפכנית, שכם אחד עם הבורגנות נגד המונרכיה האבסולוטית, נגד קנין הקרקע הפיאודאלי והזעיר־בורגניות.

אך אין היא חדלה גם כהרף־עין מלעורר בקרב הפועלים תודעה ברורה ככל האפשר של ניגוד־האיבה שבין הבורגנות והפרוליטריון, למען יוכלו הפועלים הגרמנים לכוון מיד את התנאים החברתיים והפוליטיים, הנוצרים בהכרח עקב שלטונה של הבורגנות, בתור כלי־נשק רבים ככל האפשר נגד הבורגנות, למען תיפתח, תיכף עם מיגור המעמדות הריקאציוניים בגרמניה, המלחמה בבורגנות עצמה.

לגרמניה בעיקר נותנים הקומוניסטים את דעתם, משום שגרמניה עומדת ערב מהפכה בורגנית, ומשום שהיא מחוללת תמורה זו בתנאים מתקדמים יותר של הציוויליזאציה האירופית בכלל, ובאמצעות פרוליטריון מפותח הרבה יותר, מאשר אנגליה במאה השבע־עשרה וצרפת במאה השמונה־עשרה. ומכאן שאין המהפכה הבורגנית הגרמנית עשויה להיות אלא הפתיחה הבלתי־אמצעית למהפכה פרולטארית.

כללו של דבר, הקומוניסטים תומכים בכל מקום בכל תנועה מהפכנית נגד הסדרים החברתיים והפוליטיים הקיימים.

בכל התנועות הללו, מבליטים הם כשאלת־יסוד של התנועה, את שאלת־הקנין, ותהיה הצורה אשר לבשה מפותחת יותר או פחות.

לבסוף, הקומוניסטים עושים בכל מקום לפיתוח הקשרים וההסכמה בין המפלגות הדמוקראטיות של כל הארצות.

לזרא היא לקומוניסטים להעלים את השקפותיהם וכוונותיהם. הם מכריזים בגלוי, כי אין מטרותיהם ניתנות להגשמה אלא על־ידי הפיכה־בזרוע של כל משטר־החברה הקיים. יגורו להם המעמדות השליטים מפני מהפכה קומוניסטית. הפרוליטארים אין להם דבר להפסיד בה זולת כבליהם. להם עולם ומלואו לזכות בו.

פרולטארים של כל הארצות התאחדו!

במבחן הזמן

משה צוקרמן / סוציאליזם בעידן הקפיט

המבקש לעמוד על עיקרה של ההיסטוריוזופי
למעשה כבר במשפט הפותח את המניפסט הק
כל חברה עד כה הם דברי־הימים של מלחמה
פאטריצי ופלבאי, בארון וצמית, אומן ושוליה,
שרויים היו בניגוד־גומלין מתמיד, נלחמו מי
נסתרת, עתים גלויה, מלחמה שנסתיימה מדי
של כל החברה כולה או בשקיעת כל המעמדו

משפט זה צופן בחובו התייחסות דו־מימדית
מצד אחד, הוא תופש את ההוויה החברתית
היסטורי: כדפוס (שאינו משתנה במעמדו זה
מתמשך בין קבוצות חברתיות אנטגוניסטיות,
כקבוצת "מדכאים" או כקבוצת "מדוכאים". ד
ההיסטוריה כולה, והוא כה מרכזי בתפישת הז
הוא מועלה לדרגת גורם מגדיר: ההיסטוריה
ההיסטוריה של אותו קונפליקט, המכונה "מל
נתפשת ההוויה החברתית באורח היסטורי ייחו
המשעתקים בכל פעם מחדש את הדפוס ד
הסובייקטים של אותו "ניגוד־גומלין מתמיד"
אחד מהשלבים ההיסטוריים, והכוונה לא רק ל
חייהם של בני הדור המסוים קצוב, אלא להנחו
אכן שונה באורח מהותי מהוויית השלב ז
הפרוטגוניסטים המובהקים של כל שלב וש
ממלאים במיכלול (החברתי) השלם – קרי,
ביניהם – ובאופן בו מתנהל הקונפליקט בי
שתפישת ההיסטוריה המרקסית נסמכת על א
ייחודיים, המתבחנים האחד מן האחר באורח